

ANMED

ANADOLU AKDENİZİ
Arkeoloji Haberleri

2016-14

*News of Archaeology from
ANATOLIA'S MEDITERRANEAN AREAS*

(Ayrıbasım/Offprint)

Suna - İnan Kiraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü
Suna & İnan Kiraç Research Institute on Mediterranean Civilizations

İÇİNDEKİLER

KAZI RAPORLARI

• Antiochia ad Cragum Arkeolojik Araştırma Projesi: 2015 Sezonu	Michael HOFF – Rhys TOWNSEND Ece ERDOĞMUŞ – Birol CAN Timothy HOWE	1
• Pisidia Antiokheia Kazısı 2015	Mehmet ÖZHANLI	9
• Elaiussa Sebaste 2015 Yılı Arkeolojik Araştırmaları	Annalisa POLOSA	16
• Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları 2015	Sema DOĞAN – Ebru Fatma FINDIK Vera BULGURLU	21
• Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2015	Gülsün UMURTAK – Refik DURU	31
• Karain Mağarası Kazısı 2015	Harun TAŞKIRAN	38
• Kaunos 2015 Yılı Araştırmaları	Cengiz IŞIK	43
• Kelenderis 2015 Yılı Kazıları	K. Levent ZOROĞLU	49
• Kibyra Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları 2015	Şükrü ÖZÜDOĞRU	55
• Ksanthos Kazıları 2015 Yılı Çalışmaları	Burhan VARKIVANÇ	65
• Letoon Kutsal Alanı 2015 Yılı Arazi Çalışmaları	Sema ATİK KORKMAZ – M. Baki DEMİRTAŞ Mustafa H. SAYAR – Sinan MİMAROĞLU A. Tolga TEK	71
• Limyra 2015	Martin SEYER	79
• Olba (Mersin, Silifke, Örenköy) Kazıları 2015	Emel ERTEN – Murat ÖZYILDIRIM Tuna AKÇAY	87
• Olympos Kazısı 2015	B. Yelda OLCAY UÇKAN Gökçen K. ÖZTAŞKIN	92
• Patara 2015 Yılı Kazı ve Koruma Çalışmaları	Havva IŞIK – Şevket AKTAŞ Erkan DÜNDAR – Mustafa KOÇAK Burcu CEYLAN	98
• Sagalassos Yukarı Agora'da 2015 Yılı Kontrol Kazıları	Peter TALLOEN – Mücella ALBAYRAK Jeroen POBLOME	109
• Sagalassos Bouleuterion-Bazilikada 2015 Yılı Kontrol Kazıları	Peter TALLOEN – Bas BEAUJEAN Jeroen POBLOME	119
• Sagalassos LE Alanı 2015 Yılı Kazıları	Hendrik ULENERS – Jeroen POBLOME	129
• Side 2015 Yılı Kazı ve Araştırmaları	Hüseyin Sabri ALANYALI	137
• 2015 Soli Pompeiopolis Kazıları	Remzi YAĞCI – Davut YİĞİTPAŞA	148

CONTENTS

EXCAVATION REPORTS

• <i>The Antiochia ad Cragum Archaeological Research Project: 2015 Season</i>	Michael HOFF – Rhys TOWNSEND Ece ERDOĞMUŞ – Birol CAN Timothy HOWE	1
• <i>Excavations at Pisidian Antioch in 2015</i>	Mehmet ÖZHANLI	9
• <i>Elaiussa Sebaste 2015 Archaeological Research</i>	Annalisa POLOSA	16
• <i>Excavations, Conservation and Restoration Work at St. Nicholas Church in Demre-Myra 2015</i>	Sema DOĞAN – Ebru Fatma FINDIK Vera BULGURLU	21
• <i>Excavations at Hacılar Büyük Höyük in 2015</i>	Gülsün UMURTAK – Refik DURU	31
• <i>Excavations at Karain Cave 2015</i>	Harun TAŞKIRAN	38
• <i>2015 Research in Kaunos</i>	Cengiz IŞIK	43
• <i>Excavations at Kelenderis in 2015</i>	K. Levent ZOROĞLU	49
• <i>Excavations, Conservation and Restoration Work at Kibyra in 2015</i>	Şükrü ÖZÜDOĞRU	55
• <i>Excavations at Xanthos in 2015</i>	Burhan VARKIVANÇ	65
• <i>Fieldwork at Letoon Sanctuary in 2015</i>	Sema ATİK KORKMAZ – M. Baki DEMİRTAŞ Mustafa H. SAYAR – Sinan MİMAROĞLU A. Tolga TEK	71
• <i>Limyra 2015</i>	Martin SEYER	79
• <i>Excavations at Olba (Mersin, Silifke, Örenköy) in 2015</i>	Emel ERTEN – Murat ÖZYILDIRIM Tuna AKÇAY	87
• <i>Olympos Excavations 2015</i>	B. Yelda OLCAY UÇKAN Gökçen K. ÖZTAŞKIN	92
• <i>Excavations and Conservation Work at Patara in 2015</i>	Havva IŞIK – Şevket AKTAŞ Erkan DÜNDAR – Mustafa KOÇAK Burcu CEYLAN	98
• <i>The 2015 Control Excavations on the Upper Agora of Sagalassos</i>	Peter TALLOEN – Mücella ALBAYRAK Jeroen POBLOME	109
• <i>The 2015 Control Excavations in the Bouleuterion-Basilica of Sagalassos</i>	Peter TALLOEN – Bas BEAUJEAN Jeroen POBLOME	119
• <i>The 2015 Excavation Campaign at Site LE, Sagalassos</i>	Hendrik ULENNERS – Jeroen POBLOME	129
• <i>Excavations and Research at Side in 2015</i>	Hüseyin Sabri ALANYALI	137
• <i>Excavations at Soli Pompeiopolis 2015</i>	Remzi YAĞCI – Davut YİĞİTPAŞA	148

İÇİNDEKİLER

YÜZEY ARAŞTIRMA RAPORLARI

• Akdeniz Kıyıları Arkeolojik Sualtı Araştırmaları	Hakan ÖNİZ	155
• Boğsak Arkeolojik Yüzey Araştırması (BOGA) 2015	Günder VARİNLİOĞLU	162
• Aşağı Göksu Arkeolojik Kurtarma Yüzey Araştırması Projesi 2015 Sezonu Çalışmaları	Tevfik Emre ŞERİFOĞLU	169
• Kekova Adası Arkeolojik Yüzey/Sualtı Araştırmaları 2015	Erdoğan ASLAN	175
• Corpus Inscriptionum Latinarum XVII/5-3 Miliaria Provinciarum Lyciae-Pamphyliae et Ciliciae Projesi 2015 Yılı Çalışmaları	Hamdi ŞAHİN – Sinem KÜÇÜKOĞLU	183
• Dağlık Kilikia'da Kentleşme ve Kırsal Yerleşimler Araştırması 2015	Ümit AYDINOĞLU	190
• Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Kırsal Yerleşmeler Araştırması 2015	Aşkın ÖZDİZBAY – İpek DAĞLI DİNÇER	196
• 2015 Yılı Konane Antik Kenti Çalışmaları	Bilge HÜRMÜZLÜ – Meltem AYAŞAN Çağatay ÇELİK	206
• Kremna ve Çevresi Yüzey Araştırması 2015	Hüseyin METİN – B. Ayça POLAT BECKS Ralf BECKS – Salih SOSLU	210
• Likya Bölgesi Alacadağ Çevresindeki Bizans Yerleşimleri Yüzey Araştırması	Bülent İŞLER	217
• Likya/Pamfilya Ulaşım Sistemleri Yüzey Araştırması 2015	N. Eda AKYÜREK ŞAHİN – Fatih ONUR Mehmet ALKAN – M. Ertan YILDIZ	226
• Phaselis ve Teritoryumu Yüzey Araştırması 2015	Murat ARSLAN – Nihal TÜNER ÖNEN	236
• Kuzey Pisidia Yüzey Araştırması 2015	Fikret ÖZCAN	247
• Şeref Höyük / Komama ve Çevresi Yüzey Araştırması 2015	Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS Hüseyin METİN	255
• Syedra 2015 (Birinci Sezon) Yüzey Araştırmaları	Birol CAN	263
• 2015 Yılı Termessos Yüzey Araştırması	Arzu ÖZTÜRK – Sevingül BİLGİN Kıvanç BAŞAK – İdil MALGİL	269
• Toçak Dağı (Limyra) Yüzey Araştırmaları 2015	Martin SEYER – Helmut LOTZ Pascale BRANDSTÄTTER	275
• 2015 Yılı Uylupınar (Erken Kibyra) Yerleşimi Yüzey Araştırması	F. Eray DÖKÜ – İsmail BAYTAK	282
• Akdeniz'e Doğru Hititler: Yalburt Yaylası Arkeolojik Yüzey Araştırma Projesi 2015 Sezonu	Ömür HARMANŞAH – Peri JOHNSON	296

CONTENTS

SURVEY REPORTS

• <i>Archaeological Underwater Surveys along the Mediterranean Coastline</i>	<i>Hakan ÖNİZ</i>	155
• <i>Boğsak Archaeological Survey (BOGA) 2015</i>	<i>Günder VARİNLİOĞLU</i>	162
• <i>The Lower Göksu Valley Archaeological Salvage Survey Project 2015 Campaign</i>	<i>Tevfik Emre ŞERİFOĞLU</i>	169
• <i>Archaeological Land and Underwater Surveys at Kekova Island in 2015</i>	<i>Erdoğan ASLAN</i>	175
• <i>Corpus Inscriptionum Latinarum XVII/5-3 Miliaria Provinciarum Lyciae-Pamphyliae et Ciliciae Project 2015 Studies</i>	<i>Hamdi ŞAHİN – Sinem KÜÇÜKOĞLU</i>	183
• <i>Surveys on the Urbanisation and Rural Settlements in Rough Cilicia 2015</i>	<i>Ümit AYDINOĞLU</i>	190
• <i>Surveys on the Settlement History and Rural Settlements in Rough Cilicia 2015</i>	<i>Aşkın ÖZDİZBAY – İpek DAĞLI DİNÇER</i>	196
• <i>Work at the Ancient City of Konane in 2015</i>	<i>Bilge HÜRMÜZLÜ – Meltem AYAŞAN Çağatay ÇELİK</i>	206
• <i>Surveys in and around Kremna in 2015</i>	<i>Hüseyin METİN – B. Ayça POLAT BECKS Ralf BECKS – Salih SOSLU</i>	210
• <i>Surveys on the Byzantine Settlements around Alacadağ in Lycia</i>	<i>Bülent İŞLER</i>	217
• <i>Surveys on the Transportation Systems in Lycia/Pamphylia 2015</i>	<i>N. Eda AKYÜREK ŞAHİN – Fatih ONUR Mehmet ALKAN – M. Ertan YILDIZ</i>	226
• <i>The Surface Exploration of Phaselis and its Territorium in 2015</i>	<i>Murat ARSLAN – Nihal TÜNER ÖNEN</i>	236
• <i>Surveys in North Pisidia 2015</i>	<i>Fikret ÖZCAN</i>	247
• <i>Surveys at and around Şeref Höyük / Komama 2015</i>	<i>Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS Hüseyin METİN</i>	255
• <i>Surveys at Syedra (First Season) 2015</i>	<i>Birol CAN</i>	263
• <i>Surveys at Termessos in 2015</i>	<i>Arzu ÖZTÜRK – Sevinçül BİLGİN Kıvanç BAŞAK – İdil MALGİL</i>	269
• <i>Survey on Toçak Dağı (Limyra) 2015</i>	<i>Martin SEYER – Helmut LOTZ Pascale BRANDSTÄTTER</i>	275
• <i>Surveys at Uylupınar (Early Kibyra) Settlement in 2015</i>	<i>F. Eray DÖKÜ – İsmail BAYTAK</i>	282
• <i>Hittites on the Way to the Mediterranean: Yalburt Yaylası Archaeological Landscape Project 2015 Campaign</i>	<i>Ömür HARMANŞAH – Peri JOHNSON</i>	296

İÇİNDEKİLER

DİĞER ÇALIŞMA RAPORLARI

• Antakya Hipodrom ve Çevresi Kazısı	Hatice PAMİR	301
• Doğu Garajı – Eski Halk Pazarı (Attaleia Nekropolü) Kurtarma Kazısı 2015	Hüseyin TOPRAK	308
• Hıdırlık Kulesi (Antalya) Kazı Çalışmaları	Ferhan BÜYÜKYÖRÜK Hülya YALÇINSOY	313
• Antalya Tophane Surları (N 7a) Bölümü Kazı Çalışmaları	Ferhan BÜYÜKYÖRÜK	320
• Karaman İli ve Mersin İli Mut İlçesi Antik Dönem Yerleşimleri ve Yerleşim Düzenlemesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2015	Ercan AŞKIN – Mehmet KURT Mehmet ALKAN – Hatice KÖRSULU H. Ertuğ ERGÜRER	327
• Batı Kilikia Amphora Araştırmalarında Yeni Gelişmeler	Caroline AUTRET Asena KIZILARSLANOĞLU Nicholas RAUH	333
• Perge 2015 Yılı Kazıları	Onur KARA – Mustafa DEMİREL	338
• Perge 2015 Yılı Kazılarından Bir Grup Plastik ve Madeni Eser	Onur KARA – Mustafa DEMİREL	349
• Philadelphia (Ermenek/Gökçeseki) Kazısı 2015	Ercan AŞKIN – Abdulbari YILDIZ H. Ertuğ ERGÜRER – Hatice KÖRSULU Mehmet KURT – Mehmet ALKAN	357
• Rhodiapolis Kazıları 2015	Emrah AKALIN	362
• Sbide Nekropolisi Kazısı 2015	Ercan AŞKIN – Abdulbari YILDIZ	366
• Side Arkeoloji Müzesi’nde Yürütülen Numismatik Araştırmaları 2015	A. Tolga TEK – Hüseyin KÖKER	369
• Silifke Müzesi’ndeki Erken Bizans Dönemi’ne Ait Hilal Biçimli Kúpeler	Gülgün KÖROĞLU	372

CONTENTS

OTHER REPORTS

- *Excavations at and around the Hippodrome of Antakya* Hatice PAMİR 301
- *Rescue Excavations at Doğu Garajı – Former Halk Pazarı (Necropolis of Attaleia) 2015* Hüseyin TOPRAK 308
- *Excavations at Hıdırlık Tower (Antalya)* Ferhan BÜYÜKYÖRÜK 313
Hülya YALÇINSOY
- *Excavations at Segment N7a of the Antalya Tophane Walls* Ferhan BÜYÜKYÖRÜK 320
- *Archaeological Surveys on Ancient Settlements and Settlement Pattern in the Province of Karaman and the Mut District of Mersin Province in 2015* Ercan AŞKIN – Mehmet KURT 327
Mehmet ALKAN – Hatice KÖRSULU
H. Ertuğ ERGÜNER
- *New Developments with Amphora Research in Western Cilicia* Caroline AUTRET 333
Asena KIZILARSLANOĞLU
Nicholas RAUH
- *Perge Excavations in 2015* Onur KARA – Mustafa DEMİREL 338
- *A Group of Sculpture and Metalwork from the 2015 Campaign at Perge* Onur KARA – Mustafa DEMİREL 349
- *Excavations at Philadelphia (Ermenek/Gökçeseki) 2015* Ercan AŞKIN – Abdulbari YILDIZ 357
H. Ertuğ ERGÜNER – Hatice KÖRSULU
Mehmet KURT – Mehmet ALKAN
- *Rhodiapolis Excavations 2015* Emrah AKALIN 362
- *Excavations at the Necropolis of Side in 2015* Ercan AŞKIN – Abdulbari YILDIZ 366
- *Numismatic Studies at the Side Archaeological Museum in 2015* A. Tolga TEK – Hüseyin KÖKER 369
- *Crescent-Shaped Earrings of the Early Byzantine Period at the Silifke Museum* Gülgün KÖROĞLU 372

Sagalassos LE Alanı 2015 Yılı Kazıları

The 2015 Excavation Campaign at Site LE, Sagalassos

Hendrik ULENERS – Jeroen POBLOME

Giriş*

2012, 2013 ve 2014 yıllarında hedeflerinden biri ev arkeolojisi olan araştırma projesi kapsamında Sagalassos'ta Neon Kütüphanesi adı verilen yapının doğusunda kazılar yürütülmüştü. Bu kazıların başlıca amacı antik toplumun sıradan insanların günlük yaşantılarıyla yaptıkları işlerin koşullarına ilişkin bilgimizi artırmaktır. Son üç yılda kazı alanı sınırları içerisinde Geç Roma Dönemi'nden iyi korunmuş bir evin yanı sıra dokuma ve koroplast atölyesi olduğu tespit edilen bir birim ortaya çıkarıldı (Res. 1). Her üç birimin de M.S. 4. yy. içerisinde Neon Kütüphanesi'nin bitişiğinde daha önceden bulunan tanımlanmamış anıtsal yapının içine yerleştirildiği ve M.S. 6. yy. başlarında batıdaki konutun yangında kül olmasına kadar dokuma ve koroplast atölyelerinin terk edilmesine kadar kullanılmaya devam ettiği anlaşılmıştır. Daha sonra, 6. yy.'da, tahıl işleme, yemek pişirme ve toplu yeme pratikleriyle ilgili yeni yerleşme tabakaları, kısmen gömülmüş yapıların üstünde gelişmişti (J. Poblome v.d., "The 2012 to 2014 Excavation Campaigns at Site LE, Sagalassos. The Structural Remains and General Phasing", *Anatolica* 41, 2015, 203-240).

2014'te güneydeki yapı topluluğunun sınırındaki cadde veya meydan da kazı alanı olarak seçilmişti. Cadde asıl anıtsal binanın doğu duvarına kadar kazılmış ve Neon Kütüphanesi ile Dorik Çeşme arasına konuşlanmış binanın giriş ile meydanın doğusu açığa çıkartılmıştır.

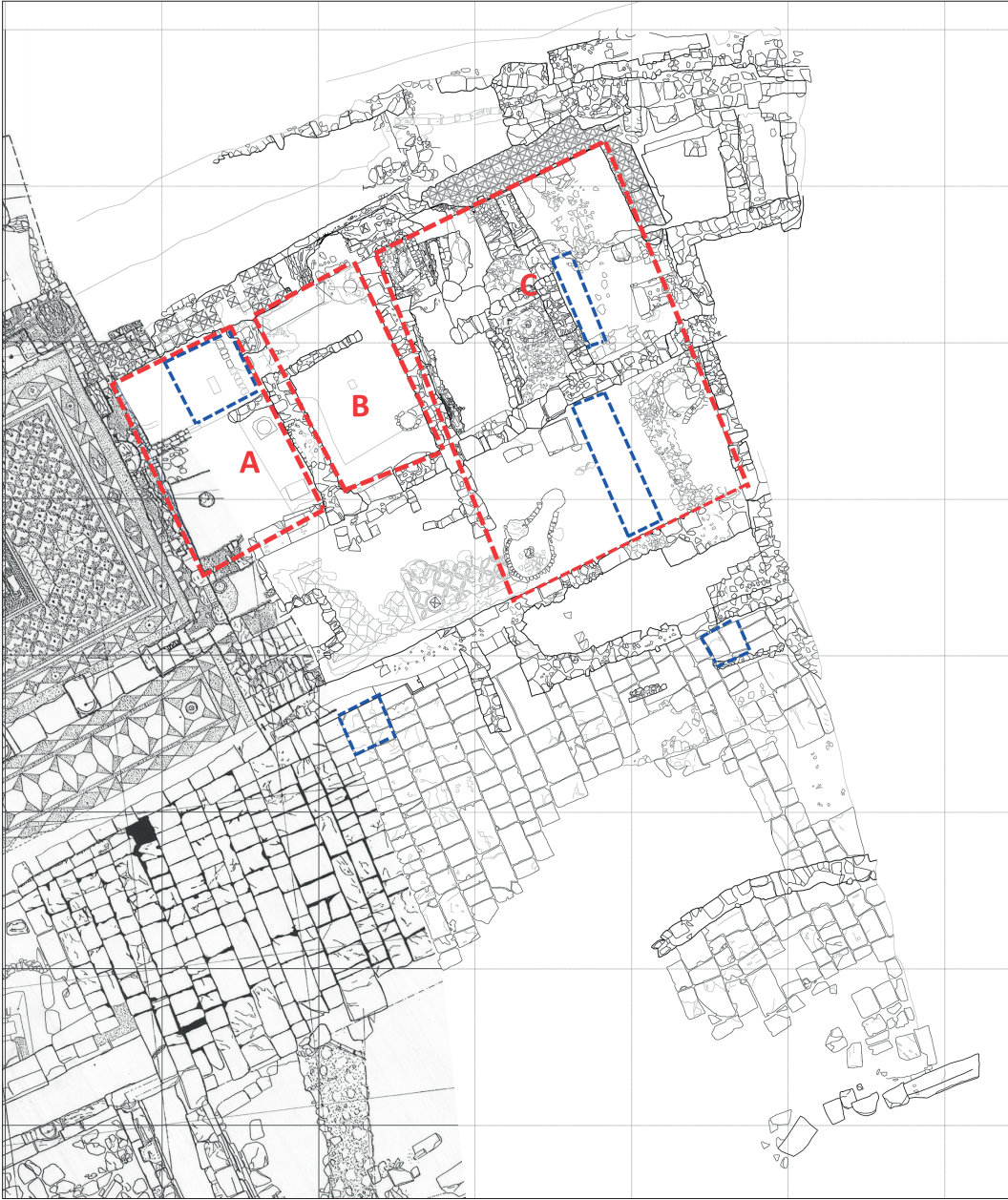
Introduction*

In 2012, 2013 and 2014, excavations were conducted to the east of the so-called Neon Library at Sagalassos, as part of a research project which has the implementation of household archaeology as one of its objectives. The main goal of these excavations is, namely, to improve knowledge on the circumstances of the daily life and work of ordinary members of ancient society. In the past three years, a well-preserved Late Roman house as well as a unit preliminarily identified as a textile workshop and a coroplast workshop were uncovered within the confines of the excavation area (Fig. 1). All three units proved to have been installed within a former, unidentified monumental building adjoining the Neon Library in the course of the 4th century A.D. and continued in use into the early 6th century A.D., upon which the western dwelling was destroyed in a catastrophic fire, while the textile and coroplast workshops were abandoned. Afterwards, during the 6th century, new levels of occupation related to the processing of grain, cooking and to communal dining practices developed on top of the partially buried structures (J. Poblome et al., "The 2012 to 2014 Excavation Campaigns at Site LE, Sagalassos. The Structural Remains and General Phasing", *Anatolica* 41, 2015, 203-240).

Furthermore, an additional area for excavation was selected in 2014, namely, the street or plaza bordering

* Yazarlar, Prof. J. Poblome (Leuven Üniversitesi, Belçika) başkanlığında yürütülen Sagalassos Arkeolojik Araştırma Projesi üyesidirler. Yürüttüğümüz araştırma Üniversitelerarası İlgili Kutupları Belçika Programı, Leuven Üniversitesi Flaman Araştırma Fonu (FWO) tarafından desteklenmektedir. 2015 arazi çalışması sezonunda sağladıkları kazı izinleri, destek ve yardımları için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne ve bakanlık temsilcisi V. Öztürk'e teşekkürü borç biliriz.

* The authors are members of the Sagalassos Archaeological Research Project directed by Prof. J. Poblome, University of Leuven, Belgium. Our research was supported by the Belgian Programme on Interuniversity Poles of Attraction, the Research Fund of the University of Leuven and the Research Foundation Flanders (FWO). We would like to thank the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey, its Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, and its representative V. Öztürk for the excavation permission, support and appreciated aid during the 2015 fieldwork campaign.

Res. 1
Alan LE'nin genel
planı, 2015 kontrol
kazıları (mavi) ve
Geç Roma birimleri
(kırmızı) işaretlidir:
A. Ev, B. Dokuma
atölyesi, C.
Koroplast atölyesi

Fig. 1
Overview plan
of Site LE with
locations of 2015
control excavations
(blue) and Late
Roman units (red):
A. house, B. textile
workshop, and C.
coroplast workshop

2015 yılında kazı alanı sınırları dahilinde kontrol kazıları amacı ile kazının son aşamasına geçilmiştir (Res. 1). Bu kazı çalışmalarıyla kentin bu alanının kronolojisi ve kullanım şekillerini doğrulamak hedeflendi. Kontrol kazılarının meydanın zemin kaplamasının altında, kaldırımda ve tanımlanmamış anıtsal yapının doğu ve batı ucundaki mekânlarda yürütülmesi planlandı. Bu kazı raporu gerçekleşen çalışmaların bütün sonuçlarını kapsamak yerine üç yeni keşfe odaklanmaktadır: Hellenistik evre, iyi korunmuş bir su kanalı ve LE (Kütüphanenin Doğusu) alanında Geç Roma Dönemi'ne geçiş süreci.

the building complex to the south. The street was exposed up to the line of the east wall of the original monumental building, thus revealing the access to the building and the eastern part of the plaza situated between the Neon Library and the Doric Fountain House.

In 2015 the final phase of excavation was reached: executing focussed control excavations within the limits of the excavation area (Fig. 1). These excavations aimed at the verification of the chronology and patterns of usage of this urban area. The control excavations were planned underneath the pavement slabs of the plaza, on the sidewalk, and inside the eastern and westernmost rooms

Yeni Hellenistik Evre

Bu yılki kazı çalışmasına kadar, arazi üzerinde yapılan en erken müdahalelerin Milat civarına, bölgenin yeni bir ikametgâh alanı ihtiyacını karşılamak üzere teraslara bölündüğü döneme kadar uzandığı düşünülmüştü (F. Martens v.d., "Town and Suburbium at Sagalassos. An Interaction Investigated through Survey", bk.: H. Vanhaverbeke v.d. (ed.), Thinking about Space.... SEMA 8, 2008 127-149 öz. 136-138). Teras altyapısının yanı sıra bazı ev kalıntılarını da bu döneme tarihlemek mümkündür: Neon Kütüphanesi'nin kuzeyi (M. Waelkens v.d., "The 1993 Excavations in the Fountain House-Library Area", bk.: M. Waelkens v.d. (ed.), Sagalassos III. Report on the Fourth Excavation Campaign of 1993, 1995, 47-89 öz. 54-56) ile Mekân 6 ve 7 olarak kaydedilen hâlihazırda açılan alanın kuzeydoğusu (Poblome, age. 2015, 207-208). Kütüphanenin doğusunda, yaklaşık M.S. 200 yılı civarına tarihlenen, tanımlanmamış kamu yapısının inşası, eski buluntularla tabakaların çoğunu silmiş olmasına rağmen, daha önceki bu faaliyete ilişkin bazı ipuçları hâlâ korunmuştur. Artık Hellenistik evreyi de bu kronolojik sıraya ekleyebiliriz.

Antik Sagalassos'un bu kesiminde M.Ö. 150-50 arasında düşük yoğunluklu faaliyet böylece ilk kez tespit edilmiştir. Büyük binanın doğu ve batı ucundaki mekânların altında yer alan bir çukurla tabakalar kısmen korunarak bu geçmiş belgelenmektedir.

Açmanın kuzey yarısındaki Geç Roma işliğinin taban altında, doğu uçtaki mekânın zemininin yaklaşık 0,1 m.

Res. 2
Tanımlanmamış kamu binasının doğu ucundaki odadaki Hellenistik tabakaların üstündeki Geç Roma atölyesi zemin seviyesini içeren kısım

Fig. 2
Section with Late Roman workshop floor level on top of Hellenistic layers located in easternmost room of unidentified public structure

of the unidentified monumental building. In this report, we will not cover all results of the performed efforts, but focus on three new findings: a Hellenistic phase, a well-preserved water channel, and the embodiment of the Late Roman transition at the site of Library East.

A New Hellenistic Phase

Prior to this year's campaign, the earliest interventions on the terrain were considered to date from around the start of our era, when the zone was laid out in terraces accommodating the need for a new domestic quarter (F. Martens et al., "Town and Suburbium at Sagalassos. An Interaction Investigated through Survey", in: H. Vanhaverbeke et al. (eds.), Thinking about Space.... SEMA 8, 2008 127-149, esp. 136-138). Besides the terrace infrastructure, some remains of houses can possibly be linked to this period: north of the Neon Library (M. Waelkens et al., "The 1993 Excavations in the Fountain House-Library Area", in: M. Waelkens et al. (eds.), Sagalassos III. Report on the Fourth Excavation Campaign of 1993, 1995, 47-89, esp. 54-56) and in the north-eastern part of the current exposed area, registered as Spaces 6 and 7 (Poblome op.cit. 2015, 207-208). Although the installation of an unidentified public building to the east of the Library, dated to around 200 A.D., erased most indications of older features and layers, a few hints at this older activity remained. Furthermore, now a Hellenistic phase should be added to the chronological sequence.

For the first time evidence was found in this area of ancient Sagalassos that there was already low-impact activity going on between 150 and 50 A.D. Below the easternmost and westernmost rooms of the large building a pit and layers were partially preserved attesting to this past.

In the easternmost room the base layer of soil was already present after ca. 0.1 m., below the Late Roman workshop floor in the northern half of the trench (Fig. 2). However, this natural deposit sloped towards the south while the workshop floor stayed level. In that space between these layers, two deposits were preserved which contained Hellenistic pottery with a preliminary date between 150 and 50 B.C. The deposits should be considered as the "contaminated" top of the soil's base layer, which was touched by anthropogenic activity for the first time. This layer was similar to the base layer: compact light brown yellowish silt with limestone rubble and scree. The stratum above that, with a maximum thickness of 0.2 m., was characterised by a rather compact, auburn sandy silt containing charcoal particles and

altında asıl toprak saptanmıştır (Res. 2). Ancak bu doğal toprak zemin güneye doğru eğim gösterirken, işliğin tabanı düz kalmıştı. Bu iki tabakanın arasındaki kısımda, geçici olarak M.Ö. 150-50 arasına tarihlenen Hellenistik çanak çömlek parçaları içeren iki dolgu korunmuştur. Temiz toprak zeminin “kirli” üstü olarak düşünülmesi gereken bu dolgulara ilk kez antropojenik faaliyetler sırasında dokunulmuştu. Bu tabaka, kireçtaşı moloz ve döküntülerle karışık açık kahve-sarımtırak sıkı silt yapısıyla temiz toprak zemine benzer. Onun üstünde, kalınlığı en fazla 0,2 m.’ye varan, içeriğinde odun kömürü parçacıkları ve küçük kireçtaşı molozlarla koyu kahverengi epey sıkı, kumlu silt bulunan katman da aynı döneme tarihlenebilir. Yukarıda sözü edilen bu tabakaların üzerindeki diğer birkaç ince dolgunun içinde de Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemi çanak çömlek buluntularına rastlanmıştır. Bu tabakalar da büyük anıtsal binanın inşaatıyla ilişkilendirilmelidir.

En doğudaki mekânın arkasında en eski Geç Roma zeminin altında başka Hellenistik buluntular da ele geçmiştir (Res. 3). Batı tarafının ve in situ korunmasına karar verilen Geç Roma Dönemi’nden bazı kalıntıların altına uzandığından yalnızca kısmen kazılabilen köşeli sığ bir çukurda açığa çıkartılmıştır. Buradaki dolgu, sıkı, katlaşmış, odun kömürü parçacıkları görülen kül ve açık gri silt karışımından meydana gelmişti. Çanak çömlek buluntularının ön tarihlemesi M.Ö. 1. yy.’a işaret eder.

İşkâna dair bu ipuçlarına rağmen bulgular alanda yürütülen faaliyetin türüne ilişkin tahmin yapmak için yeterli değildir. Sonradan Dorik Çeşme içine alınan, yakınlarındaki doğal su kaynağının bu faaliyetlerde rol oynamış olduğu düşünülebilir.

Su Altyapısı

Yukarıda da belirtildiği üzere, kontrol için cadde ya da meydanın zemin kaplamasının altında da kazı planlanmıştı. İkinci ilginç buluntu burada, caddenin kuzeydoğu tarafındaki birkaç kaplama taşı kaldırıldıktan sonra gün ışığına çıktı. Kontrol kazısının yapıldığı yer bir su kanalının üstüydü. Devamı hâlihazırda anıtsal binanın batı ucundaki mekânın altında ve meydanın kuzeyindeki kaldırımın altında tespit edilmiş olduğundan kanalın ortaya çıkması bekleniyordu. Ancak böylece bu kanala girmek ve içinde güneye doğru ilerlemek mümkün oldu (Res. 4). Bu kanal, yaklaşık 2 m. sonra, kuzeydoğudan güneybatıya doğru uzanan başka bir su kanalıyla kesişmiştir. Büyük ölçüde korunmuş olan kanalın genişliği yaklaşık 0,75 m. yüksekliği de yaklaşık 0,95 m. ölçülmüştür (Res. 5). Kanalın harçla sıvanmış tavanı

Res. 3 Sol alt köşede temiz toprak zemine açılan Hellenistik çukur ve batı uçtaki mekânın arka odasında bulunmuş harç karışımında kullanılan hammaddelerden bazıları

Fig. 3 Hellenistic pit in bottom left corner dug into base layer of soil, and some of the raw materials used for mortar mixing found in rear chamber of westernmost unit

small limestone rubble and could be dated similarly. A few other thin fills above the previously mentioned layers contained a mix of Hellenistic and Roman imperial pottery. These layers should also be linked to the instalment of the large monumental building.

Other Hellenistic material was found below the oldest Late Roman floor of the rear space in the easternmost room (Fig. 3). It was contained in a shallow angular pit that could only be partially excavated since it continued underneath the western section and underneath some Late Roman features that were chosen to be preserved in situ. The fill was compact, stratified, light grey silt and ash with charcoal particles and chunks. The ceramics were preliminary dated to the 1st century B.C.

In spite of these hints at occupation, too little was found to allow speculation on which type of activity took place in the area. Possibly the nearby presence of a natural water source, later on to be captured within the Doric Fountain House, could have played a role.

Water Infrastructure

As mentioned, the control excavations were also planned underneath the pavement slabs of the street or plaza. Here a second interesting finding was established after lifting a few slabs in the north-eastern part of the street. The control excavation turned out to be located on top of a water channel. The channel was expected since its continuation was already established underneath the westernmost room in the monumental building and the sidewalk to the north of the plaza. On this occasion, however, the channel could be entered and followed

Res. 4 Su kanalının genel planda yansıması (kırmızı: daha önce saptanmış; mavi: yeni keşfedilen)

Fig. 4 Projection of water channel on overview plan (red: already established; blue: newly discovered)

yuvarlaktır. Harcın üstünde tahta kalıbın izleri hâlâ görülebilmektedir. Doğuya doğru kanal tepeye tırmanır gibi sonu görünmeyen düz bir hat halinde kademelenmiştir. Batıya doğru ise, yaklaşık 8 m. sonra, bir duvar ortaya çıkmış ve olasılıkla Dorik Çeşme'nin doğusundaki kanalla doğru ana kaynağın yönünü değiştirmiştir. Kanalin bu yeni keşfedilen kısmının Tiyatro'dan gelen caddenin –yağmur– suyu yönetiminde ana damar işlevi gördüğü anlaşılmaktadır.

Su kanalıyla caddenin zemin kaplamaları arasındaki dolgulardan toplanmış, ilk bakışta M.S. 1. yy.'a işaret eden çanak çömlek ışığında, kaplamaların altındaki tabakaların ve özelliklerin aynı inşa evresini oluşturduğunu tahmin ediyoruz. M.S. 2. yy.'a tarihlenen çanak çömleğin bulunmadığına dair gözlem önemlidir. Her iki su kanalı da meydan/cadde ve Kütüphane ile aynı evrede inşa edilmiş ve en azından M.S. 5. yy.'ın sonuna kadar işlevini sürdürmüştü. Anıtsal binanın kuzey bölümü bu noktada kapatılmıştı.

further south (Fig. 4). Here, after ca. 2 m., the feature intertwines with another water channel running from the north-east to the south-west. The degree of preservation was very high, with a width of ca. 0.75 m. and a height of ca. 0.95 m. (Fig. 5). The roof of the channel was rounded and smeared with mortar. In the mortar the imprint of the wooden form was still visible. Towards the east the channel seemed to continue uphill and stepped in a rather straight line with no end in sight. Towards the west, a wall was visible after ca. 8 m., seemingly changing the direction of the artery towards the channel located to the east of the Doric Fountain. This newly discovered section of the channel functioned as the main artery for (rain) water management of the street coming from the Theatre.

Based on the pottery that was collected from the fills between the water channel and street slabs and with a preliminary date to the 1st century A.D., we presume that these features and layers below the street slabs

Res. 5 Su kanalı

Fig. 5 The water channel

Geç Roma Evresi

Eski kamu binasının batı ucundaki mekânın kuzeydeki arka odasında (yak. 2,4x4,5 m.), daha kesin söylemek gerekirse, Kütüphanenin üzerini örten modern koruma binasının doğu kesiminde yaklaşık 2,4x1,9 m.'lik bir alanda üçüncü önemli keşfimizi yaptık. 2012 yılındaki kazı çalışmaları M.S. 5. yy. zemin seviyesinin tamamen kazıldığı düşünülen noktada sonlandırılmıştı. Saptanmış zemin seviyeleri arasındaki uyumsuzluklara ilişkin sorular yanıtsız kalınca 2015 yılı kazılarında zemin yaklaşık 1 m. daha indirilerek çalışmanın Geç Roma zemini bağlamında tamamlanması hedeflendi; bu noktada temiz toprak zemine ulaşılmıştır.

Artık arka odanın gerek ilk inşasında gerekse yeniden kullanıldığı Geç Roma Dönemi'nde bodrum olduğu açıkça görülmektedir (Res. 6). Ne yazık ki, özgün evreyle ilişkilendirilebilecek herhangi bir zemin seviyesine ulaşılmamıştır. Onun yerine, içinde ele geçirilen çanak çömlek buluntularının M.S. 4. yy.'ın ikinci yarısına tarihlendiği sıkıştırılmış toprak zemin ortaya çıkarıldı. Bu zemin iki seviyeye bölünmüştü, 5 ilâ 8 cm. arasında değişen her iki seviyenin oluşumu birbirine benziyordu: içinde odun kömürü, tuğla tozu ve kireç parçacıkları bulunan sıkı (koyu) kahverengi-gri kumlu ve katlaşımli silt tespit edilmiştir. Özellikle tuğla ve kireç katkıları, burada düzenlenmiş bir faaliyetin ipuçlarını vermekte; bu bağlamın harç hazırlanmasıyla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Res. 3, 7).

Bu mekân, (birincil) dolgu olarak tuğla tozu, güney yarıda tuğla taban, ayrıca kuzey tarafındaysa iki alanda kireç kaymağı, istiflenmiş beş tuğla, istif edilmiş iki tuf blok içeriyordu. Bunların hepsi harç karışımlarında kullanılan hammadde olarak düşünülebilir. Karışımın bir parçanın alınıp "deneme" amaçlı kuzey duvarına

formed part of the same building phase. The lack of pottery datable to the 2nd century A.D. was an important observation. Both water channels were built in the same phase as the plaza/street and the Library itself, and remained active until at least the end of the 5th century A.D. At this point the section to the north of the monumental building was closed off.

The Late Roman Phase

A final result to be discussed was made in the northern rear chamber (ca. 2.4 by 4.5 m.) of the westernmost room within the former public structure, more precisely in the segment to the east of the modern protection building over the Library: an area ca. 2.4 by 1.9 m. In 2012 the excavation ceased when the 5th century A.D. floor level was regarded as fully excavated. As questions were left open related to discrepancies in attested floor levels, efforts were made in 2015 towards completing the study of the Late Roman floor contexts in the space by lowering the level for approximately another metre, at which point the soil's base layer was reached.

It is now clear that the rear chamber should be identified as a basement in its conception as well in its Late Roman re-use (Fig. 6). Unfortunately, no floor level was identified that could be linked to its original phase. Instead, a beaten earth floor was exposed of which the pottery was preliminary dated to (the second half of) the 4th century A.D. The beaten earth floor was divided into two levels, but both packages of 5 to 8 cm. were rather similar in composition: stratified compact (dark) brown grey sandy silt with inclusions of charcoal, pulverised brick and lime particles. Especially the two latter inclusions hint towards the activity that was organised here: a context was uncovered that was associated with mortar preparation (Figs. 3, 7).

The space contained a (primary) deposit of pulverised brick or grog, a brick floor in its southern half as well as two concentrations of slaked lime, a stack of five bricks, and two stacked tuff blocks in the northern half. These can be considered as the (raw) materials used in the mortar mixtures. A sample of the mixture was visibly smeared, as a "test" against the north wall. Further a rounded and a rectangular brick fragment was found between the grog. These two pieces were probably used as a tool to hammer and pulverise the other bricks. The above-mentioned brick floor/installation had an apsidal depression of ca. 0.35 by 0.35 m., which was created by arranging brick fragments around it. However, its purpose remained unclear.

Res. 6 Büyük binanın doğu ucundaki odanın bodrumu: tabanı M.S. geç 4. yy. konteksti bulunan arka duvarın (Yük.: yak. 6,5 m.) görünüşü

Fig. 6 Basement of easternmost room of large building: view of rear wall (ca. 6.5 m. high) at whose base lies context of late 4th century A.D.

sürüldüğü görülür. Ayrıca tuğla tozu içinde arasında biri yuvarlak, biri dikdörtgen iki tuğla parçasına rastlanmıştır. Bu iki parça olasılıkla diğer tuğlalara tokmak gibi vurup toz haline getirmede kullanılmıştır. Yukarıda sözü edilen tuğla zemin döşemde, çevresine tuğla parçaları yerleştirilerek meydana getirilen yaklaşık 0,35x0,35 m. ebatlarında apsisi andıran bir çöküntü saptanmıştır. Ancak yapının amacı tam olarak anlaşılamamıştır.

2014 yılında kazılıp çıkartılmış iki saklama kabını da bu bağlama eklemek gerekir. Bundan başka kütüphane üzerindeki modern koruma binasının arka odasında da küçük bir kazı yürütülmüştü (Res. 8). Söz konusu saklama kapları kütüphanenin doğu duvarına yerleştirilip tuğlalarla desteklenerek dik durmaları sağlanmıştır. Pithosların içine kireçli sıvayla ince bir astar atılması bu kapların kireci çöktürmek için kullanıldığına işaret ediyor olabilir.

Two storage vessels should be added to this context, which had already been excavated and extracted in 2014. Then a small excavation in the back room within the modern protective building over the Library had taken place (Fig. 8). These vessels were installed and fixed with upright brick against the east wall of the Library. The pithoi were lined with a thin, lime plaster coating on the inside, which could indicate that the vessels were used as lime settling basins.

Taken together, this evidence represents the archaeological residue of a mundane and common operation in antiquity: preparing mortar (J.-P. Adam, *Roman Building. Materials and Techniques*, 1994, 65-76). The burning of limestone resulted in quicklime, which needed to be hydrated to form the bonding agent in mortar. Lime-burning activities were already attested at this site and associated with the Late Roman reorganisation phase. The 2014 pithoi were most probably used to immerse the quicklime in water, forming the plastic putty of slaked lime. The slaked lime was mixed with aggregates, such as the attested crushed brick, allowing a more even drying process of the lime mortar and therefore stronger bonding capacities. More bricks and slaked lime were ready at the site, but in the end remained unused. The mixing of crushed pottery with mortar has the added advantage of hydraulic or waterproof qualities. Sand was added to the mix but was not recovered during the excavations. Possibly this commodity was stored next to the area of mixing the mortar, which did not form part of the excavated area.

Res. 7 Harç hazırlama faaliyetiyle ilişkili M.S. 4. yy. konteksti; kırmızı tuğla tozu odanın güneyinde görülür

Fig. 7 4th century A.D. context related to mortar preparation activity; red pulverized brick is located on south side of chamber

Bir arada düşünüldüğünde bu bulgular Antik Dönem’de sıradan ve ortak faaliyetin arkeolojik tortusunu temsil eder: harç hazırlığı (J.-P. Adam, *Roman Building. Materials and Techniques*, 1994, 65-76). Kireçtaşı yakılarak sönmemiş kireç elde edilir, harcın bağlayıcı maddesini oluşturmak için buna su katılması gerekirdi. Bu alanda daha önce de Geç Roma Dönemi’ndeki yeniden düzenlenme evresinde kireç yakma faaliyetleri tespit edilmişti. 2014 yılında günışığına çıkarılan pithoslar da olasılıkla sönmemiş kireci suya daldırıp macun kıvamında kireç kaymağı elde etmek için kullanılmıştı. Kireç kaymağı tespit ettiğimiz gibi kırılmış tuğla gibi agregalarla karıştırılarak kireç harcının daha düzgün kuruması, dolayısıyla bağlayıcı gücünün artması sağlanırdı. Alanda daha başka tuğlalar ve kireç kaymağı hazırlanmıştı fakat sonunda kullanılmamışlardı. Ezilmiş keramiklerin harca karıştırılması hidrolik, yani su geçirmezliğini pekiştirmeye yarardı. Karışıma kum da eklenirdi ama kazılarda bu ortaya çıkarılmadı. Bu madde olasılıkla kazı sınırlarının dışında kalmış bir yerde ama harcın karıldığı alanın yakınlarında depolanıyordu.

Bu bulgu M.S. 4. yy.’ın ikinci yarısında bölge genelinde görülen yeniden kentleşme sürecinin bir parçası olarak tanımlanmamış binanın kamusal karakterini kaybettiğini doğrulamaktadır. Altyapı değişikliklerini karşılamak için harca gerek duyulmuştu ve buradaki Geç Roma konteksi, kamusal işlevden özel konutlara ve işliklere geçişin bir bakıma temsilcisi olarak görülebilir.

Mekân kısa süreli işlevini yerine getirdikten sonra M.S. 4. yy.’ın ikinci yarısında odanın boşluğu, daha önce kazılmış M.S. 5. yy. zemin seviyesine kadar doldurulmuştu. Alttaki dolgu ve o tabakadan zeminin üst seviyesine kadar biriken malzemenin içinde birkaç sikke, maden üretim atıkları, kandiller, cila taşı, birkaç (en az 15) testi tıkaçıyla tezgâh ağırlıkları (ikisi piramit şeklinde, biri yuvarlak) ele geçirilmiştir. Bu dolgularda ortaya çıkarılan çömlek bulguları M.S. 4. yy.’ın üçüncü çeyreğinde yıkılıp terk edilen Kütüphane içerisinde bulunmuş atıklarla aynı döneme tarihlenir.

Res. 8
2014’te
çıkarılan
pithoslardan
biri

Fig. 8
One of pithoi
uncovered in
2014

This find testifies to the loss of the public character of the unidentified building, as part of an overall re-urbanisation of the area during the second half of the 4th century A.D. In order to accommodate the infrastructural changes, mortar was needed, and this late Roman context is more or less the embodiment of that conversion from public function to private housing and workshops.

After the space had served its short-lived purpose, the chamber was backfilled in the second half of the 4th century A.D. up to the height of the previously excavated 5th century A.D. floor level. The lower fill and the material deposited on top of the floor from that layer included several coins, metal production waste, oil lamps, stone polishers, several jar stoppers (at least 15), and loom weights (two pyramidal-shaped and one rounded). The pottery found in these deposits was contemporary to the dump found inside the Library, upon its destruction and abandonment in the third quarter of the 4th century A.D.